

HOOFDSTUK V: HET VONNIS VAN 20 SEPTEMBER 2004 VAN DE CORRECTIONELE RECHTBANK VAN LUIK

Afdeling I: inleiding

Op 22 oktober 2002 doet zich een ontploffing voor bij de onderneming Cockerill-Sambre N.V. op de site van Ougrée. Hierbij komen drie uitzendkrachten om het leven en vallen een twintigtal zwaar gewonden. Uit dit ongeval volgt een procedure voor de correctionele rechtbank van Luik, waaraan de (Franstalige) pers veel aandacht heeft geschonken.

Op de uitspraak werd kritiek geuit. Sommigen spraken zelfs van « klassejustitie ». Wellicht verloren zij hierbij uit het oog (1) dat magistraten onafhankelijk en onpartijdig zijn en (2) dat de rechtbank moet werken met de regelgeving (o.a. van de bewijsvoering) en met de feitelijke elementen die haar ter beschikking worden gesteld in het kader van het concrete geschil. Opmerkelijk is dat er tegen dit vonnis geen hoger beroep werd ingesteld. Dit lijkt op het eerste gezicht in tegenspraak met de bijwijlen heftige kritiek op het moment van de uitspraak.

Het past hier bijgevolg eerst de feiten kort weer te geven op basis van de elementen die in het vonnis vermeld zijn, en daarna te onderzoeken in welke stappen de rechtbank is gekomen tot haar inmiddels definitief geworden beslissing.

Afdeling II: de feiten

Op 22 oktober 2002 zijn verscheidene onderhoudswerken voorzien (onder meer aan een gasleiding) naar aanleiding van een « gasstop » van de cokesfabriek op de Cockerill-site in Ougrée.

Hiertoe wordt op 15 oktober 2002 een coördinatievergadering gehouden onder leiding van ingenieur Luc Martin, verantwoordelijk voor het onderhoud van de site met (onder meer) onderaannemer Cichelli. Deze onderaannemer staat daarbij in voor de vervanging van een tussenschot op een van de leidingen van de fabriek.

Blijkbaar rijzen op dat moment geen vragen over de beveiliging.

Uit veiligheidsoverwegingen wordt beslist om vooraf het aanwezige gas in de leiding te vervangen door stikstof, een inert gas. Om deze operatie (« inertage » genoemd) te kunnen

uitvoeren, moet er eerst een gedeelte van de gasleiding worden afgezonderd van de rest. Dit gebeurt door de sluiting van een afsluitklep voor en na het af te scheiden gedeelte.

Deze voorafgaande werkzaamheden worden toevertrouwd aan twee « regelaars », de heren Salvatore Nona en Saturnino Ruiz y Vargas, onder de verantwoordelijkheid van de heer Bodarwé, hun ploegbaas.

Tijdens de bijeenkomst van 21 oktober 2002 deelt de heer Bodarwé aan de verschillende deelnemers in de procedure een document uit dat de werkzaamheden van de « regelaars » beschrijft. Verder wordt er afgesproken dat de heer Victor Paridans twee mannen ter beschikking stelt die de afsluiter moeten afsluiten op het eerste verzoek van de heer Bodarwé.

Op 22 oktober 2002, rond 8 u. 10, deelt de heer Fabrice Cornet mee aan de heer Nona dat hij de veiligheidswerkzaamheden mag aanvatten, aangezien de gasmetertesten beëindigd zijn.

Twee arbeiders (S. Reumont en Y. Meunier) hebben de slangen met stikstof reeds aangesloten. Het is onzeker of de stikstofinjectie in de slangen is opgestart. Arbeider Nona meent dat de « inertage » enkel kan plaats vinden na de sluiting van de afsluiter van de verwarmers en dus na de onderbreking van de gastoevoer van de batterijen CK2 en CK3, zodat deze « in thermos » worden geplaatst.

Kort nadien, rond 8 u. 15, verneemt de heer Nona echter dat de heer J.F. Lecroart, de controleur van de gasfabriek, een andere instructie zou hebben ontvangen: de batterijen CK2 en CK3 op te warmen gedurende 10 minuten per uur en per batterij.

Rond 8 u. 20, ontmoet de heer Nona de heer F. Cornet en hij legt hem het probleem voor: de heer Nona vreest dat de afsluiting van de hoofdafsluiter impliceert dat de CK2 en CK3 niet meer zouden kunnen gevoed worden. De heer Cornet vat het probleem niet en verwijst de heer Nona naar de heer Marc Bodarwé.

Vervolgens tracht de heer Nona de heer Bodarwé te contacteren, 8 à 10 maal via de radioverbinding, zonder resultaat.

De twee regelaars (Nona en Ruiz y Vargas) blijken de uitvoering van het plan van de « inertage » te laten varen en willen de volle afsluiter « onder gas » plaatsen. Eerst sturen ze de twee arbeiders weg die hen in hun werkzaamheden moesten bijstaan en daarna begeven ze zich in de richting van de K1 en K2 waar de vervanging van het tussenschot zou worden uitgevoerd.

Uit het dossier blijkt niet dat de regelaars daarbij nog een poging ondernemen om de heer Bodarwé te contacteren.

De heer Ruiz y Vargas geeft het sein om over te gaan tot de vervangingswerkzaamheden, zonder nog te wachten op zijn directe overste, de heer Bowardé. Daarna gebeurt de ontploffing, om 8 u. 51. Zij was ontstaan door een gaslek, veroorzaakt door de opening van de leiding waar de arbeiders het tussenschot aan het plaatsen waren.

Drie arbeiders komen om, 27 mensen raken min of meer zwaar gewond.

Afdeling III: de verschillende tenlasteleggingen

De arbeidsauditeur dagvaardt de volgende personen voor de correctionele rechtbank:

- de N.V. Cockerill-Sambre, rechtspersoon
- de heer Neuville, algemeen directeur van de cokesfabriek
- de ingenieurs Ogen et Martin, de laatste zat de coördinatievergadering voor van 15 oktober 2002 en de eerste is zijn directe overste
- de ploegbazen Bodarwé en Cornet
- twee uitvoerende werknemers: de regelaars Nona en Ruiz y Vargas

I wegens schending van een reeks strafrechtelijk gesanctioneerde overtredingen van de **veiligheidsreglementering** enerzijds. De burgerlijke partijen sluiten zich aan bij de vorderingen van de arbeidsauditeur en voegen nog enkele overtredingen inzake sociaal strafrecht toe, die zouden zijn begaan door de hiërarchie en door de rechtspersoon:

* het gebrekkige onderhoud van de arbeidsmiddelen, met name de afsluiters (artikelen 3, 5, 7, 10-11 K.B. 12 augustus 1993 betreffende het gebruik van arbeidsmiddelen);

* de gebrekkige etikettering van de gasleidingen (K.B. 11 januari 1993 en 24 mei 1982 tot regeling van de indeling, de verpakking en het kenmerken van gevaarlijke preparaten met het oog op het op de markt brengen of het gebruik ervan);

* de afwezigheid van coördinatie en samenwerking met de werkgevers van ondernemingen van buitenaf (artikel 8, lid 1 welzijnswet 4 augustus 1996);

* de gebrekkige toepassing van de algemene preventiebeginselen (artikel 5 welzijnswet en het K.B. van 27 maart 1998 betreffende het beleid inzake het welzijn van de

werknemers bij de uitvoering van hun werk ¹: ondanks de programmering van de uitzonderlijke gasstop niet het nodige te hebben gedaan om de verschillende werkzaamheden in elementaire veiligheidsomstandigheden te laten plaats vinden of niet de passende instructies te hebben gegeven waardoor een ongeval had kunnen worden vermeden);

* de gebrekkige voorzorgen om gaslekken te voorkomen (artikel 52-53 en 54quater regentsbesluit van 11 februari 1946 en het regentsbesluit van 27 september 1947 houdende goedkeuring van de titels III, IV, en V van het algemeen reglement voor de arbeidsbescherming ²).

II en wegens slagen en verwondingen zoals bepaald in het (al-)gemene strafrecht (het onopzettelijk doden en het onopzettelijk toebrengen van letsels, bepaald in de artikelen 418, 419 en 420 van het Strafwetboek) anderzijds.

Noteren we dat er hierbij geen strafvordering is ingesteld tegen een uitzendbureau. Wellicht zal dit kantoor de verplichtingen hebben nageleefd zoals bepaald in het koninklijk besluit van 19 februari 1997.

Hetzelfde geldt voor de onderaannemer Cichelli, die blijkbaar evenmin aansprakelijk wordt gesteld voor het ontstaan van het ongeval.

Afdeling IV: de veroordelingen en de vrijspraak

Opmerkelijk is het feit dat de overtredingen betreffende **de veiligheidsreglementering** niet bewezen worden geacht.

* Zo worden de gasleidingen in goede staat geacht door de heer Corbaye. Algemeen directeur Neuville, ingenieurs Oger en Martin begingen dus geen inbreuk op dit punt.

* Verder wordt geoordeeld dat de verplichting tot etikettering van gevaarlijke leidingen is geformuleerd in algemene bewoordingen. Bijgevolg moet deze verplichting worden geïnterpreteerd als een middelenverbintenis, met name de plicht om de nodige middelen in werking te stellen om een wettelijk doel te bereiken, in functie van de omstandigheden van de

¹ “De werkgever zorgt ervoor dat elke werknemer, wanneer een ernstig en onmiddellijk gevaar voor zijn eigen veiligheid of die van anderen dreigt en het onmogelijk is contact op te nemen met het bevoegde lid van de hiërarchische lijn of de interne Dienst voor Preventie en Bescherming op het werk en rekening houdend met zijn technische kennis en middelen, de nodige passende maatregelen kan nemen om de gevolgen van een dergelijk gevaar te voorkomen.”

² “De onontbeerlijke voorzorgen zijn genomen om gaslekken te voorkomen.”

zaak. Men mag dus niet (enkel) naar het resultaat kijken (met name of alle leidingen inderdaad voorzien zijn van de nodige etikettering). In dit geval verwijt de rechtbank de heer Martin geen foutieve nalatigheid over de etikettering van de leidingen sedert zijn aantreden in 1999 als verantwoordelijke signalisatie.

* Inzake de verplichting tot coördinatie en samenwerking met de ondernemingen van buitenaf meent de rechtbank dat dit eveneens een middelenverbintenis inhoudt. Bovendien merkt de rechter op dat de Koning heeft nagelaten de algemene bewoordingen van de wet nader uit te werken. In dit geval acht de rechter dat er in de concrete werfomstandigheden voldoende veiligheidsmaatregelen zijn getroffen door Neuville, Oger, Martin, Cornet en Bodarwé. Hij stelt met name vast dat onderaannemer Cichelli op 14 oktober 2002 een vuurvergunning heeft ontvangen die de nodige voorzorgsmaatregelen vermeldde. Cichelli was aldus voldoende geïnformeerd als werkgever van buitenaf.

Op dit punt vermeldt de rechter dat in wezen *“een gebrek aan interne coördinatie tussen de werknemers van Cockerill zelf het ongeval mogelijk heeft gemaakt”*.

Het is geweten dat dit zware ongeval mede aanleiding is geweest tot het ontstaan van de wet van 25 februari 2003 houdende maatregelen ter versterking van de preventie inzake het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk. Uit het bovenstaande blijkt dat in de Cockerill-case zelf het probleem van coördinatie en samenwerking met derde werkgevers of uitzendbureaus niet aan de orde was.

Aldus worden alle beklagde natuurlijke personen van de hiërarchie vrijgesproken voor de inbreuken inzake het sociaal strafrecht.

Verder behandelt het vonnis de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de rechtspersoon, de N.V. Cockerill-Sambre.

Hier meent de rechtbank dat het ongeval het resultaat is van, meer of minder belangrijke, fouten gemaakt door verschillende geïdentificeerde natuurlijke personen die hebben nagelaten de bestaande veiligheidsmaatregelen na te leven. Aangezien de fouten van deze geïdentificeerde natuurlijke personen vaststaan, wordt de aansprakelijkheid van de rechtspersoon niet aangenomen (Zie hieronder, over de bespreking van de inbreuken begaan op de artikelen 418-420 Sw.).

Zoals vermeld sluiten de burgerlijke partijen zich aan bij de strafvordering van het openbaar ministerie tegen Cockerill-Sambre. Voor de hoger reeds vermelde tenlasteleggingen wijst de rechtbank de vordering van de burgerlijke partijen af als onontvankelijk. Zij acht het oorzakelijk

verband niet bewezen tussen de beweerde inbreuken over de veiligheid en de schade van de burgerlijke partijen.

De burgerlijke partijen verwijten Cockerill ook inbreuken op haar verplichtingen tot het nemen van voorzorgen tegen ontploffings- en brandrisico's. Op dit punt worden de beweerdelijk geschonden rechtsbepalingen niet vermeld. Ook deze inbreuken acht de rechter niet bewezen.

Wat ten slotte **het algemeen strafrecht** betreft, oordeelt de rechtbank dat haast alle betrokken natuurlijke personen een fout hebben begaan in de zin van de artikelen 418-420 van het strafwetboek. Samengevat gaat haar redenering als volgt:

Ten eerste meent de rechtbank dat de beide regelaars een misdrijf pleegden in de zin van de artikelen 418 - 420 van het strafwetboek door de ontploffing van de machine te veroorzaken, met de dodelijke en zware verwondingen als gevolg. De heer Ruiz y Vargas gaf het startsein voor de werkzaamheden aan het tussenschot, terwijl hij wist dat dat gedeelte van de leiding niet van inert gas was voorzien. De regelaars handelden zonder dat de bevoegde chef aanwezig was, die had kunnen oordelen over de te treffen maatregelen. In de straftoemeting zal de rechtbank deze fouten beschouwen als het meest doorslaggevend. Elders vermeldt het vonnis dat sommigen de bestaande veiligheidsvoorschriften vrijwillig neegerden (*“d'une manière délibérée”*). Wellicht bedoelt het ook daar Nona en Ruiz y Vargas.

Over de ploegbazen Bodarwé en Cornet oordeelt de rechter dat hun instructies niet duidelijk waren. Ook hebben zij niet getracht het gerezen misverstand te verhelpen. Nochtans behoorden zij te weten dat de veiligheid van de werknemers in gevaar was. De onduidelijke instructies van de heer Bodarwé hielden geen rekening met de andere lopende projecten in de gasfabriek. Hij had niet mogen vertrouwen op de twee regelaars, niettegenstaande hun ruime ervaring. Hij had de werkzaamheden van zijn ondergeschikten moeten controleren. Het staat vast dat de heer Cornet de heer Nona heeft gezegd dat hij de procedure mocht opstarten. De chef had bijgevolg meteen de bevoegde hiërarchische meerdere moeten aanspreken om het probleem van de heer Nona op te lossen.

Ingenieur Martin zat de coördinatievergadering van 15 oktober 2002 voor. Eventuele veiligheidsrisico's werden niet besproken. Nochtans had hij de mogelijke problemen in die vergadering moeten voorleggen, zodat de heer Bodarwé daar de procedure en de werkmethode had moeten toelichten. Op die manier zou gebleken zijn dat door het afsluiten van de gasleiding de batterijen geen gastoevoer meer zouden krijgen, wat een plaatsing « in thermos » zou hebben vereist.

Ingenieur Oger was zijn hiërarchische meerdere; hij had ook meer anciënniteit in de onderneming. Hij had tenslotte deze « uitzonderlijke gasstop » gepland. Hoewel hij niet

deelnam aan de coördinatievergadering, had hij moeten nagaan of de nodige veiligheidsmaatregelen waren getroffen. Hij vertrouwde op de heer Martin, terwijl hij eigenlijk zelf had moeten waken over de concrete veiligheidsprocedures op de site.

Ten slotte doet de rechtbank uitspraak over de algemeen directeur van de cokesfabriek. Uit het dossier blijkt dat de ingenieurs Oger en Martin met kennis van zaken de nodige instructies konden geven voor een behoorlijke uitvoering van de geplande werkzaamheden. Daaruit volgt dat de heer Neuville niets kan worden verweten.

Verder behandelt het vonnis de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de rechtspersoon, de N.V. Cockerill-Sambre.

Zoals vermeld, beslist de rechtbank dat het ongeval het resultaat is van meer of minder belangrijke fouten van de hierboven geïdentificeerde natuurlijke personen die hebben nagelaten de bestaande veiligheidsvoorschriften die golden bij Cockerill na te leven. De fout van de geïdentificeerde natuurlijke personen sluit de aansprakelijkheid van de rechtspersoon uit, overeenkomstig artikel 5, lid 2 van het Strafwetboek.

Hiertegen werpen bepaalde partijen op dat het ongeval is veroorzaakt door de niet toepassing van de procedure, genaamd « consignation unique ». Zij lijken te suggereren dat de werkgever hiermee een eigen fout heeft begaan. Deze procedure had meer veiligheid kunnen bieden aan het personeel indien zij heel secuur was gevolgd. Om technische redenen koos de werkgever in de cokesfabriek echter voor een andere procedure: die van de afzondering van een deel van de gasleiding door het plaatsen van een afsluiter.

De rechtbank is van oordeel dat de gekozen procedure volstond. Zodra er een procedure bestaat die in de mate van het mogelijke het beroepsrisico kan vermijden, acht de rechter het niet wenselijk dat hij zou beslissen dat een andere procedure dan de geplande had moeten worden gevolgd.

In hetzelfde verband verwijten de slachtoffers de werkgever dat deze winst en rentabiliteit laat primeren op veiligheidsverplichtingen. De rechter acht het normaal dat een onderneming winst nastreeft: dit is haar oorspronkelijke doelstelling. Men kan daaruit niet automatisch besluiten dat de veiligheidsregels zomaar over het hoofd worden gezien. De rechter vindt geen concrete elementen die wijzen op het veronachtzamen van de de veiligheidsregels in de onderneming.

Hij besluit bijgevolg dat de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de werkgever in het algemeen recht niet bewezen is.

De toon van dit vonnis ten aanzien van de werkgever lijkt toch wel mild. Zoals bekend, is het

vonnis in de omgeving van de werknemers bijzonder slecht onthaald.

Afdeling V: de straftoemeting

Ook in de straftoemeting viseert de rechtbank vooral de heren Nona en Ruiz y Vargas.

Alle natuurlijke personen verzochten om de **opschorting van de uitspraak**. Aangezien de ingenieurs en de ploegbazen voldeden aan de wettelijke voorwaarden, heeft de rechter de opschorting toegestaan.

Ook de regelaars, Nona en Ruiz y Vargas, voldeden aan de voorwaarden van de opschorting. Hun handelingen worden echter beschouwd als doorslaggevend in het verloop van de feiten. Aan hen het recht van de opschorting verlenen, zou volgens de rechtbank neerkomen op een banalisering van hun daden, die getuigen van een « *onaanvaardbare lichtzinnigheid* » voor deze werknemers die een ruime ervaring hadden. Tegelijk merkt de rechtbank echter op dat ze van hun stuk moeten zijn gebracht door de tegenstrijdige informatie die ze ontvingen.

De twee regelaars liepen een gevangenisstraf op van drie maanden en een geldboete van 250 euro met uitstel van drie jaar. De rechtbank oordeelde dat « *de ernst van hun gedragingen* » de opschorting van de uitspraak niet toeliet.

Afdeling VI: de burgerlijke vorderingen

De rechtbank verklaart zich onbevoegd om te oordelen over de vorderingen in schadevergoeding tegen de algemeen directeur en tegen de werkgever. Aangezien deze zijn vrijgesproken, kan de rechter inderdaad geen uitspraak doen over de burgerlijke vordering.

Met betrekking tot de burgerlijke vordering tegen de overige werknemers maakt de rechtbank toepassing van artikel 18 van de arbeidsovereenkomstenwet van 3 juli 1978. De rechtbank meent dat er geen opzettelijke, geen zware of zelfs geen eerder gewoonlijke lichte fout kan worden vastgesteld. Een dergelijke fout kan ook niet worden afgeleid uit de misdrijven op zich noch uit de ernst van de schade. De burgerlijke partijen stuiten dus op de immuniteit van de overige werknemers.

De burgerlijke partijen stellen hun vordering uiteraard ook in tegen Cockerill-Sambre. Een

aantal burgerlijke partijen steunen daarbij alleen op de aansprakelijkheid de onderneming voor haar eigen fout (artikel 1382 burgerlijk wetboek). Gelet op de vrijspraak is de rechtbank ook onbevoegd om kennis te nemen van deze vordering.

De overige burgerlijke partijen richten hun vordering tegen Cockerill-Sambre als aansprakelijke werkgever voor de fout van zijn werknemers (op grond van artikel 1384, lid 3 burgerlijk wetboek). Wat hen betreft, maakt de rechtbank het onderscheid tussen enerzijds de werknemers van Cockerill en hun rechthebbenden en anderzijds de overige schadelijders.

Hoger (op pagina 12 e.v.) is uiteengezet hoe artikel 46 van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 de burgerlijke vordering van de werknemer tegen de werkgever, zijn aangestelden of zijn lasthebbers beperkt. De rechtbank stelt vast dat de werkgever, zijn aangestelden of zijn lasthebbers, geen opzettelijke fout hebben begaan.

De werkgever is evenmin ernstig tekortgeschoten in zijn verplichtingen met betrekking tot de wettelijke en reglementaire bepalingen inzake *arbeidsveiligheid en -hygiëne*, terwijl de ambtenaren die zijn aangewezen om toezicht te houden op de naleving van die bepalingen, hem schriftelijk zouden hebben gewezen op dit gevaar. In dit geval is er geen schriftelijke waarschuwing gebeurd door de inspectiediensten overeenkomstig artikel 46, 7° van de arbeidsongevallenwet).

Blijft over de vordering tegen de werkgever in vergoeding van schade aan de werknemer. De werkgever wordt inderdaad veroordeeld tot vergoeding van de (zaak-)schade aan de goederen van een werknemer enerzijds (art 46) (een muts, een horloge, een GSM, een sleutelbos en een boterhamendoos).

Enkele partijen verzoeken de rechtbank drie prejudiciële vragen te stellen aan het Arbitragehof. Zij menen dat het forfaitaire vergoedingsstelsel inzake arbeidsongevallen het grondwettelijke gelijkheidsbeginsel schendt. De rechtbank antwoordt hierop dat het Arbitragehof hierover reeds uitspraak heeft gedaan dan wel dat de vraag niet relevant is voor de beoordeling van de zaak. De tekst van het vonnis laat echter niet toe uit te weiden over de opportuniteit van de vraagstelling aan het Arbitragehof.

BESLUIT

Uit deze gevalstudie mag blijken dat de materie van de beroepsrisico's complex is. Zij raakt aan diverse onderdelen van het arbeidsrecht (het overeenkomstenrecht en het welzijnsrecht), het socialezekerheidsrecht, het burgerlijk recht en het strafrecht, en soms ook het verzekeringsrecht. De jurist die over een praktisch geval adviseert, zal dus een ruim perspectief

beogen.

Evenzeer is duidelijk dat de beoordeling van de juridische vragen nauw verbonden is met technische vragen waarvoor een bijzondere deskundigheid vereist is. De samenwerking met een ingenieur of een deskundige inzake preventie zal vaak wenselijk zijn. Ook de magistraat (lid van de rechtbank of van het openbaar ministerie) die moet oordelen over de aansprakelijkheden van de diverse actoren bij een arbeidsongeval, zal vaak een beroep moeten doen op de vakkennis van deskundigen.

Omgekeerd is het nuttig dat de specialisten op het terrein oog hebben voor de juridische gevolgen van een handelen of nalaten. Het geval Cockerill-Sambre illustreert hoe een opeenvolging van communicatieproblemen, misverstanden en onzorgvuldigheden een keten van noodlottige gevolgen kan veroorzaken. Het belang van de preventie kan bijgevolg niet genoeg worden beklemtoond.

Deze bijdrage is slechts bedoeld als een kennismaking met de algemene regels van de burgerlijke en de strafrechtelijke aansprakelijkheid voor de veiligheidsrisico's van de werknemers en de uitzendkrachten in de onderneming. Indien daarvoor bij de technicus enige belangstelling is gewekt, is ons doel bereikt.